česko-německá novinářská cena

deutsch-tschechischer journalistenpreis

multimedia (CZ) 2026

Laudatio

Michael Hiller

Jana Gerleová: Fantomová hranice (Die Phantomgrenze)

Porota v kategorii multimédia se mezi přihlášenými českými příspěvky rozhodla ocenit Fantomovou hranici autorky Jany Gerleové.

Pokud něco přetrvává, ačkoliv je to dávno minulostí nebo již upadlo v zapomnění, stojí za to pátrat, proč tomu tak je. Co způsobuje, že přežívá nebo zůstává v podvědomí něco, co se odehrálo před desítkami let? A jaké důsledky to má dnes? Právě těmito otázkami se autorka ve své televizní reportáži zabývá.

Ve válkách i po jejich konci dochází k nesčetným zločinům, pochybením i nedorozuměním. Mnohé z nich jsou zatajeny, zapomenuty nebo nikdy nevejdou ve známost. Avšak vše, co vytvořili lidé, zanechává stopy nejen v životech přímých účastníků, ale i těch, kteří přicházejí po nich. K poválečným událostem, jejichž důsledky dodnes ovlivňují Čechy i Němce, patří odsun německy mluvícího obyvatelstva z Československa po druhé světové válce rozpoutané Německem, stejně jako masakry německého obyvatelstva. A to i dnes.

Samotné události již nejsou bezprostředně přítomné, ale v dotčených regionech nadále existují v jakési „fantomové“ podobě. Sociologická data to potvrzují a vědci pro tento fenomén našli po vzoru medicínského pojmu fantomové bolesti označení fantomová hranice.

To, co se za tímto pojmem skrývá, je mnohovrstevnaté a velmi komplexní, a ne vždy patrné na první pohled. Výjimečné události, jako například popravy sousedů jen proto, že byli Němci, byly po desetiletí ve společnosti vytěsňovány. Z reportáže je patrný jak pocit studu, tak i nepochopení.

Autorce Janě Gerleové se v televizní reportáži pro Českou televizi s názvem Fantomová hranice podařilo odhalit projevy, symptomy i přetrvávající problémy tohoto fenoménu a doložit je na konkrétních příkladech.

Záběr reportáže je široký, a proto osvětluje různá tematická pole a opírá se o zkušenosti i mnohdy velmi osobní výpovědi. Jana Gerleová vytváří linku vedoucí až k nejotřesnějším událostem poválečných let. Ke slovu se dostávají historici, spisovatel, ředitelka školy, sociální geografové, ale také přímý účastníci, pamětníci a potomci sudetských Němců.

multimedia (CZ) 2026

Fantomová hranice se odráží především ve venkovských oblastech, například v odlišných sociálních prostředích, v úrovni vzdělání, omezených finančních možnostech i v současném volebním chování.

Autorka se těmto oblastem věnuje a propojuje současnost s minulostí. Reportáž je proto novinářsky pozoruhodná svou šíří, nabízí různé perspektivy a osvětluje souvislosti z mnoha úhlů pohledu.

Koncept, kterým autorka fantomovou hranici takto zviditelňuje, je zdařilým způsobem, jak přenést minulost do současnosti jako varování.

Na závěr reportáže autorka cituje historika Matěje Spurného z Univerzity Karlovy:

„Abychom se mohli smířit, tak se toho musíme hodně dozvědět, ať už o tom, co se stalo za války, nebo o tom, co se stalo po válce."

Laureátce ceny srdečně gratulujeme!